

Ի թվին ու Հայոց մեծին.
Ձր թիւ աւելին,
Յորժամ զսա կտրց.....

.....
Ղկսուկենն աւր Մովսիսին.
Աթուռապաւս սր Գրիգորին.
Եւ ըսրկալաշ.....որջորջին.
Յինէն նորոգ ըսնս ալս լիցին,
Պասաճառ ընսւի.....

...լուկ անուամբ երէց կոչիմ»:

Ծանոթ. Ինչպես տեսնում ենք, պանդակատունը կառուցվել է Հայոց ՌՁԲ(1633)թվականին, Մովսես Խոսրովանցի կաթողիկոսի մահվանից առաջ: Այժմ վերանորոգված է ուկրաինացի ճարաարապետ Ա. Դ. Տյուպիչի նախագծով:

Հրատ. Բժշկյան, 138-139:

596. Ս. Նիկողայոսի մոտ եղած տապանաքարերից մեկի վրա եղել է հետևյալ արձանագրությունը.

ԹՎ. ԶՂԲ (1343). Վախճանեցաւ եւ թաղեցաւ պան Յակոբը՝ Ամիրջանի որդին²²⁸:

ԺՎԱՆԵՑ

Դեռստը գետի ափին Հիմնադրված այս գեղաանսիլ փոքրիկ քաղաքը վարչատարածքային ընդամենը 24 կմ հեռավորությամբ գետի հարավ-արևմուտք: Հայերն այստեղ եկել են Մովսէսի յից և Վալաքիայից, XVII դարի 70-ական թվականներին²²⁹: Գաղութի ծաղկման ժամանակ եղել են 100 տուն հայեր²³⁰. նախապես ունեցել են փայտաշեն եկեղեցի, որի փոխարեն հողեւոր հովիվ Գրիգոր Գանկեւի նախաձեռնությամբ կառուցում են ս. Գրիգոր անունով քարաշեն առճար²³¹: Օծումը անդի է ունեցել 1791 թ. նորոգումից հետո²³²: Ճարարապետական հորինվածքով ս. Գրիգորը կրել է եվրոպական վերածնունդյան կնիքը: Մ. Բժշկյանի օրոք (1820-ական թթ.) ժվանեցի հայկական եկեղեցին անցել էր լեհերին, և Հայ Համայնքն արգեն ենթարկվել էր ուծացման²³³:

Այստեղ են թաղված ժվանեցի շատ հայորդիներ, ընդ որում նաև Գրիգոր Գանկեւի²³⁴:

228 Ա. Սուրենյանց, Ճամայարհորդութիւն դեպի Սերսոմի մահամզ, Բեսարաբիա և Պոդոլիե. «Մասնաց աղավմի եւ ծիսածամ Հայաստանեայց». Թեոդոսիա, 1863, օգոստոս 1, էջ 246:

229 В.Р.Григорян, История..., 138-139.

230 Մ. Բժշկյան, էջ 131-132:

231 В.Р.Григорян, История..., с. 139.

232 Մ. Բժշկյան, էջ 132-133, 134:

233 В.Р.Григорян, История..., с. 114.

234 Там же, с. 139.

Մեղ չհասած տապանադրերում հիշառակվող անդանուններից կարելի է կռահել, որ ժվանեցի հայուհիների ղեկավար մասը ծագումով եղել է բուն Հայաստանից. այսպես թաղված են հրգրումները, ըսանքները, Մասրեվանից գաղթածներ, պատմական Հայաստանի այլեայլ գավառներից եկածներ:

Հայկական վիմագրություններ ժվանեցում էին պահպանվել. ոչնչացել է հայոց եկեղեցու շուրջ եղած գերեզմանոցը: Մեղ է հասել մի բեկոր, որի լուսանկարը սաացել ենք կիևցի ճարարաբետ Ե. Մ. Պլամինցկայայից: Դա խաչքարի վրա եղած պակասավոր գրություն է, ընդամենը 3 տող.

597.

ԱՌՆԾ
ՀԱՅՈՒ
ԵԿԵՄ

...Ա.Ռ. ԱԾ/...ՀԱՅՈՒՅ.../ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ]...

Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցի

598. Պետրոս Առաքյալի նկարի վրա՝

Սուրբ Պետրոս Առաքյալ. յիշատակ է Արղրումցի Մահտեսի Սարգսի որդի ծառու Սահակին:

Հրաա. Кучук-Иоаннесов, 49.

ՄՈԳԻԼԵՎ-ՊՈԴՈԼՍԿ (ՆԱԽԻԻՆ՝ ՄՈՅՈՎ, ՄԵՅԼՈՎ)

Գտնվում է Վիննիցայի մարզում՝ Դնեսար գետի ձախ ափին: Հայերն այսպես մշակադրնակություն են հաստատել XVIII դարի առաջին ասանամյակներից, թեև մինչ այդ էլ նրանք այս քաղաքում հաճախ եղել են առևարական նպասակներով: Ունեցել են ներքին ինքնավարություն: Գրավոր աղբյուրների վկայությամբ՝ Մոգիլե-Պոդոլսկի 12000 բնակիչների մոտավորապես կեսը եղել են հայեր, որոնք ղրաղեցրել են քաղաքի կենտրոնական հատվածը՝ շուկայի մոտ: 1729 թ.²³⁵ (ըսա Սադոկ Բարոնչի՝ 1742-1743 թթ.)²³⁶ կառուցել են Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին, որի նպասավորողներն ու հովանավորները եղել են Պոդոլսկի իշխանները²³⁷: Շինարարական աշխատանքները ղեկավորել է Շիմոն Քիշտոֆովիչ եպիսկոպոսը: 1772 թ. մայիսի 21-ին հիմք է դրվում նոր՝ ս. Ասավածածին եկեղեցուն, որի կառուցումն ավարավում է 1791 թ.²³⁸ Մ. Բժշկյանի

235 ՏԵՄ Լ. Ջավրյան, Լեհաստանի գաղթը և ներքին կյանքը... «Հայրենիք», Բուստոմ, 1929, մարտ, էջ 83:

236 Sadok Baracz, Rys dzieje w ormianskic, Tarnopol, 1869, s. 156-157.

237 В. П. Григорян, История, с. 164.

238 Там же, с. 165.)